

#FÖRÄLDRAFÄLLAN 2.0

Sammanfattning

- Var fjärde företagare som vid sjukdom och föräldraledighet ansökt hos Försäkringskassan om att få sin SGI fastställd har haft problem med detta. Skälen för varför företagarna har haft problem att få sin SGI fastställd har i huvudsak varit att Försäkringskassan inte godkänt företagarens uppgifter om inkomst. Var femte företagare uppger också att Försäkringskassan krävt oberoende intyg för att kunna fastställa företagarens SGI.
- Två av fem företagare (39 procent) med småbarn har inte varit föräldralediga med sina barn.
- Två av tre företagare (65 procent) som de senaste fem åren haft barn i småbarnsålder som kvalificerat dem för föräldrapenning efterfrågar större flexibilitet för att kunna utföra vissa sysslor i företaget under föräldraledigheten.
- Endast sju procent av företagare tycker att antalet föräldraledighetsdagar bör öka.
- I Företagarnas undersökning är över hälften (54 procent) positiva till att själva bygga upp buffertar i sina företag och i gengäld minska, eller helt slopa, att betala in egenavgifter/sociala avgifter.

Företagarna föreslår därför:

- Ett gemensamt inkomstunderlag baserat på historiska inkomster (EGI) bör införas
- Gör det möjligt att överlåta föräldradagar på närstående
- Räkna föräldrapenning på fem arbetsdagar, inte på sju veckodagar
- Tillåt företagare att driva företag under föräldraledighet
- En utredning bör tillsättas med uppdrag att föreslå former för ett **alternativt privat trygghetssystem**.

Slopa Familjeveckan!

Att som regeringen, Liberalerna och Centerpartiet föreslå ytterligare ledighet i form av familjeveckan är i det närmsta en förolämpning mot Sveriges företagare som redan i dag klart underutnyttjar föräldraförsäkringen.

För företagare som redan i dag har svårt att nyttja föräldraförsäkringen är familjeveckan ytterligare dagar de inte kan nyttja trots att de finansierar socialförsäkringen som alla andra som arbetar. För företagare med anställda är familjeveckan dessutom ytterligare ledighet bland personal som måste hanteras. Dessutom är det kostsamt för företag att tappa i produktivitet.

Förord

Sverige har idag drygt en miljon företag och ca 500 000 företagare. Det motsvarar ungefär 10 procent av alla sysselsatta i Sverige. Gruppen företagare växer i takt med att arbetslivet och samhället i stort förändras. Varje år startas 70 000 nya företag. Samtidigt de flesta av landets system och institutioner skapade för en arbetsmarknad där man i första hand är anställd av en arbetsgivare. Idag tvingas därför många företagande föräldrar att välja mellan sitt företag och sitt föräldraskap.

Principen för föräldrapenning är lika enkel som självklar: när man inte arbetar får man föräldrapenning och när man arbetar utgår istället lön från arbetsgivaren. För företagare är det inte alltid lika självklart att leva efter denna princip. Även om företagaren är föräldraledig under en eller flera månader, så måste många företagare behålla viss kontakt med kunderna och kanske vara beredd att utföra vissa sysslor under tiden. Är man borta på heltid i ett halvår eller mer så finns det kanske inte något företag kvar att komma tillbaka till. Företagare missgynnas systematiskt av de trygghetssystem som vi annars tar för givna – trygghetssystem som företagare medfinansierar via sin skattsedel. För att kunna förena företagande med föräldraskap tvingas en stor del av alla företagande föräldrar bryta mot reglerna.

Naturligtvis är det ett fritt val att starta eget företag. Det är ett beslut med både för- och nackdelar. För många företagare handlar valet om frihet och självbestämmande och att förverkliga en idé. Att det är ett fritt val får däremot inte bli till en ursäkt för att företagare – som betalar sin egen och anställdas löner och skatter – ska ha ett sämre skydd när de behöver det.

Företagarna presenterade Föräldrafällan 1.0 i februari 2015. Nu efter fyra år – en mandatperiod – vill vi undersöka vad som har gjorts och vad som saknas för att företagare ska ges möjlighet att vara föräldralediga.

Bristerna i systemet är så stora, och åtgärderna få, att det har blivit dags att fundera över om Sverige behöver ett formaliserat alternativt privat trygghetssystem.

Både de överbeskattade företagarna som underutnyttjar föräldraförsäkringen på grund av strikta regler och de mindre företagarna som kämpar med att få verksamheten att gå runt har rätt att vara lediga med sina barn.

Erik Gustaf Ageberg
Socialförsäkringsexpert

Om undersökningen

- Utskick till 3 429 deltagare i Företagarnas panel
- Första utskick 30 november 2018; påminnelse 5 & 7 december
- Resultat togs fram 13 december 2018
- 1 091 svar (varav 1 010 slutförda): 32 % svarsfrekvens
- Även ej slutförda svar ingår i analys (varje svar sparas)
- Urvalet korrigeras så att det liknar den nationella företagarstrukturen, med hjälp av en modell baserad på SCB:s statistik på antal företagare i Sverige. Konkret görs detta genom att korrigerande vikter räknas fram för olika företagsstorlek (antal anställda), kön, ålder och bransch.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Förord	3
Föräldrapenning & företagande	5
Sjukpenninggrundande inkomst	8
#Föräldrafällan kvarstår	12
Ökad flexibilitet behövs	14
Familjevecka – behövs mer ledighet?	17
Är <i>Opt-out</i> en lösning?	19
Analys	23
Sjukpenninggrundande inkomst	23
Bristande flexibilitet	23
Företagandets förutsättningar	24

Föräldraförsäkringen

Den svenska föräldraförsäkringen är, i ett internationellt perspektiv, mycket generös. Föräldrar har rätt till föräldrapenning i totalt 480 dagar. Under 390 av dessa dagar baseras ersättningen på den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI). Resterande dagar, benämnda garantidagar, är ersättningen 180 kr per dag. 180 kr per dag motsvarar också lägstanivån i försäkringen.

Föräldraförsäkringen är individuell, dvs om två föräldrar delar på vårdnaden har vardera förälder rätt till 240 dagar med föräldrapenning. En förälder kan avstå dagar till förmån för den andra. 90 dagar på SGI-nivå är reserverade för respektive förälder, så kallade pappa-/mammamånader.

Grunden för föräldrapenning är den så kallade inkomstbortfallsprincipen, alltså att man ska kunna behålla större delen av sin inkomst vid sjukdom eller föräldraledighet. Ersättningen ska i princip motsvara 80 procent av inkomsten upp till 10 prisbasbelopp. För 2019 motsvarar detta en årsinkomst på 465 000 kr.

Den som saknar inkomst eller haft en inkomst som inte når upp till kraven för att kvalificera sig för inkomstrelaterad föräldrapenning får 250 kronor per dag under sjukpenningdagarna. Full föräldrapenning beräknas på ett uttag av sju dagar i veckan, snarare än fem arbetsdagar. Det maximala dagsbeloppet är därför (2019) 989 kronor per dag.

Föräldrapenning & företagande

Företagare med enskild firma

För egenföretagare kan SGI vara komplicerat och avhängigt Försäkringskassans bedömningar. Grundregeln är densamma som för anställda: SGI ska baseras på den förväntade inkomsten, i fallet enskild företagare det förväntade överskottet i verksamheten. I praktiken uppger dock många att man tvingas argumentera för sin SGI gentemot Försäkringskassan och att uppgifter om inkomstutveckling ifrågasätts.

Försäkringskassan kan också utgå från en alternativ metod att beräkna inkomstutvecklingen de senaste tre åren. I så fall kan man också ta hänsyn till en uppåtgående trend då man bestämmer SGI. Även i detta fall menar många företagare att SGI blir för lågt, då det i praktiken leder till en genomsnittlig eftersläpning av SGI i förhållande till aktuell inkomst på 1,5 år.

Tidigare fanns även en begränsningsregel för enskilda näringsidkare som innebar att SGI aldrig kunde sättas högre än lönen för motsvarande befattning som anställd, vilket regelmässigt ledde till ifrågasättanden av företagares SGI. Den regeln slopades dock i en större översyn av ersättningssystemen för företagare 2010.

Företagare med aktiebolag

Ur försäkringskassans perspektiv är en företagare som driver aktiebolag inte en företagare, utan anställd. Det förenklar beräkningen av SGI, som då baseras på föregående års förvärvsinkomster. I princip är det alltså lätt: Man multiplicerar månadslönen med tolv och får fram SGI. Situationen kompliceras av att företagare ofta inte har jämna inkomster och inte tar ut lön på detta regelbundna sätt, varför inkomsten ofta i praktiken kommer att bygga på den senaste taxerade inkomsten och sannolikt inte återspeglar en positiv löneutveckling.

Det förekommer också ifrågasättanden av företagare som driver aktiebolag, då man från Försäkringskassan underkänt arbetsgivarintyg med hänvisning till att arbetsgivare och arbetstagare är samma fysiska person.

Regler för uppstartsskede – En seger för Företagarna!

Företagare med aktiebolag saknade, innan den 1 augusti 2018, skydd för sin sjukpenninggrundade inkomst (SGI) när de startade företag. Företagare med enskild firma hade skydd under två år. Med skyddad SGI kommer företagarens sjukpenninggrundande inkomst (SGI) motsvaras av en jämförelseinkomst, det vill säga lönen för den som har ett liknande arbete som anställd.

Företagarna har drivit frågan om att reglerna måste vara samma för alla företagare – oavsett associationsform. Företagare med aktiebolag bör alltså omfattas av samma skyddsregler.

Från den 1 augusti 2018 har reglerna för skyddad SGI under uppstartsskede ändrats för att gälla alla företagare. Dessutom har tiden förlängts för enskild firma. Nu gäller tre år för alla företagare.

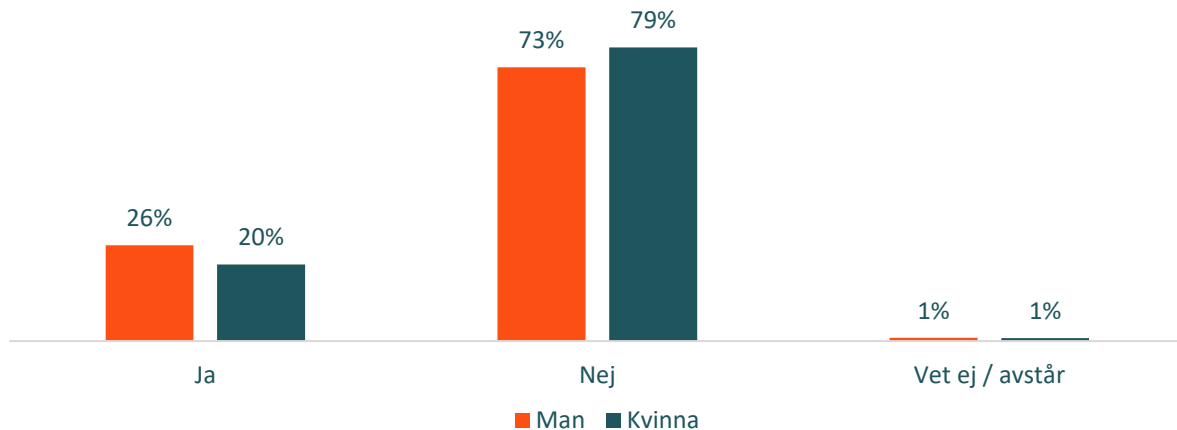
Att jämställa företagare med aktiebolag med enskilda näringsidkare har varit en bärande princip för Företagarna under en längre tid. Just detta var ett huvudsakligt förslag i Föräldrafällan 1.0 från 2015 som äntligen uppfylldes under mandatperioden!

(Prop. 2017/18:168)

Företagande föräldrar

I många industrialiserade länder har medelåldern vid första barnets födelse ökat. I Sverige är mäns medelålder vid första barnets födelse 31 år. Bland kvinnor är medelåldern 29 år.¹ Inträdesåldern på arbetsmarknaden ökar. Eftersom föräldrapenningen baseras på inkomst och innefattar kvalificeringsvillkor för att få högre ersättning fokuserar ofta både kvinnor och män på att etablera sig på arbetsmarknaden innan de får barn.

Kvinnor är underrepresenterade bland företagare. Ungefär 30 procent av alla företagare i Sverige är kvinnor.² I Tillväxtverkets *Entreprenörbarometer* (2016) framgår att otrygghet är det största hindret för att bli företagare. I huvudsak syftar otrygghet på att det är förknippat med mindre trygghet att vara företagare än att vara anställd. Vid sidan av otrygghet lyfter de som kan tänka sig att bli företagare även fram ekonomisk osäkerhet som ett stort hinder för att starta och driva företag. Företagare lyfter i högre utsträckning än andra fram många och krångliga regler som hinder.³

Figur 1: Har du de senaste fem åren haft barn i småbarnsålder som kvalificerat dig för föräldrapenning (föräldraledighet)?

I Företagarnas undersökning framgår att fler män än kvinnor som är företagare blir föräldrar. Det beror sannolikt på att kvinnor väljer att avvakta med att starta företag till efter att de bildat familj. Att företagande föräldrar är män i högre utsträckning än kvinnor är därför inte förvånande.

Under de senaste decennierna har det i genomsnitt fötts ca 1,8 barn per kvinna och 1,7 barn per man. Även om födelsetalen har fluktuerat över tid har relationen mellan män och kvinnor bestått - fruktsamheten bland kvinnor har varit högre än bland män. Något gör att kvinnor väljer att starta företag i lägre utsträckning än män under småbarnsåren.

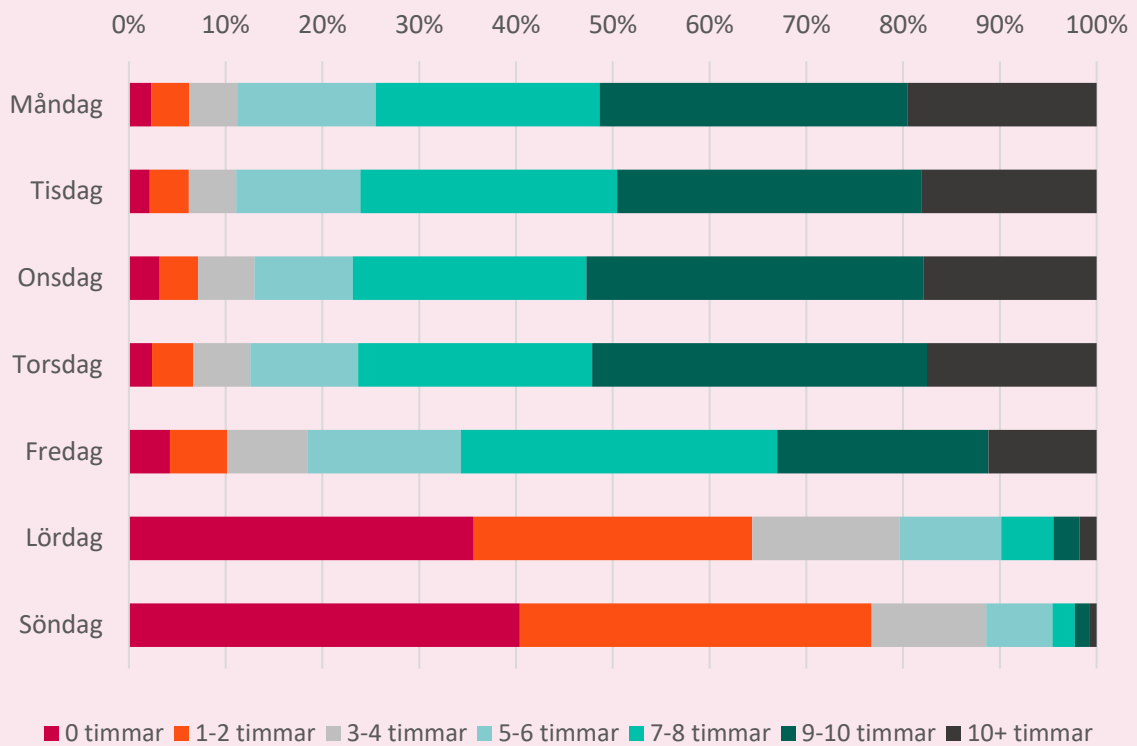
¹ Statistiska centralbyrån, statistikdatabasen.

² Beroende av vilken databas som används. Enligt SCB (AKU) är 28 av företagarna kvinnor, i RAMS är 31 procent av företagare kvinnor. I Företagarnas egen undersökning som tittar på högsta befattningshavare i svenska aktiebolag som har minst 500 000 kr i omsättning är endast 16 procent kvinna (Företagarna: Kvinnors och mäns företagande, juni 2017).

³ Tillväxtverket, "Entreprenörskapsbarometern 2016".

Företagare arbetar mycket

Företagare arbetar i genomsnitt mer än anställda. Hälften av företagarna uppger att de arbetar minst nio timmar måndag-torsdag och en tredjedel arbetar nio timmar eller mer på fredagar. Noterbart är att hela 51 procent uppger att de arbetar minst en timme varje dag – även på helgen. En tredjedel arbetar mer än tre timmar på lördagar och en fjärdedel på söndagar. Det är tydligt att företagande inte är ett nio till fem-jobb utan innebär ofta mycket hårt jobb.

Figur 2: Hur många timmar per veckodag arbetar du i genomsnitt?

Sjukpenninggrundande inkomst

I Riksrevisionens rapport *Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare* framgår att företagare med aktiebolag är de företagare som har högst ersättning i föräldrapenningen.⁴ Det stämmer också med att aktiebolagsägare i högre inkomstnivåer än andra företagare. Kvinnor med eget aktiebolag har, enligt Riksrevisionen, högre genomsnittlig ersättning i föräldrapenningen än anställda män. Kvinnor med enskild firma får i genomsnitt lägst ersättning. Kvinnor med enskild firma får i högre utsträckning än anställda och kombinatörer ersättning på grundnivå beroende på låga inkomster.

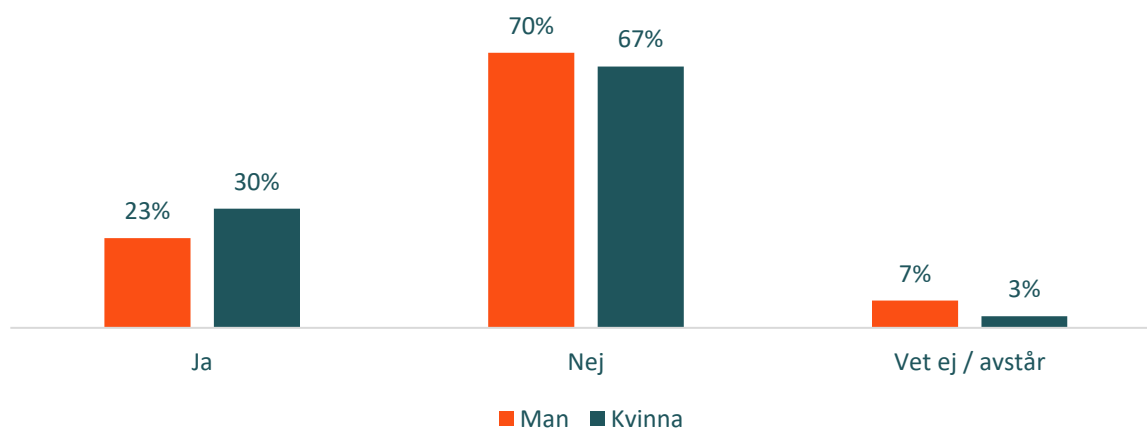
Genomsnittlig utbetald föräldrapenning och fastställd SGI, i kronor

	Kvinnor		Män	
	Medelbelopp per utbetald nettodag	Medelbelopp fastställd SGI (årsinkomst)	Medelbelopp per utbetald nettodag	Medelbelopp fastställd SGI (årsinkomst)
Anställda	549	291 630	701	363 735
Eget aktiebolag	711	362 514	777	395 092
Enskild firma	467	209 332	607	275 789
Kombinatör	604	312 428	737	380 877

Figur 3: Tabell från Riksrevisionens rapport *Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare* (RiR 2018:1).

Svårt att få SGI fastslagen

Var fjärde företagare som vid sjukdom och föräldraledighet ansökt hos Försäkringskassan om att få sin SIG fastställd har haft problem med detta. Bland män uppger var fjärde (23 procent) att de haft problem att få sin SGI fastställd och bland kvinnor är det nästan var tredje (30 procent). Det är visserligen en förbättring jämfört med 2015 års undersökning, där hälften av kvinnor som driver företag hade svårt att få sin SGI fastställd, men klart underkänt.⁵

Figur 4: Ersättningen i t.ex. sjukförsäkring och föräldrapenning grundas på den sjukpenninggrundande inkomsten, SGI, som fastställs av Försäkringskassan. Har du haft problem med detta?

⁴ Riksrevisionen, "Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare" (RiR 2018:1).

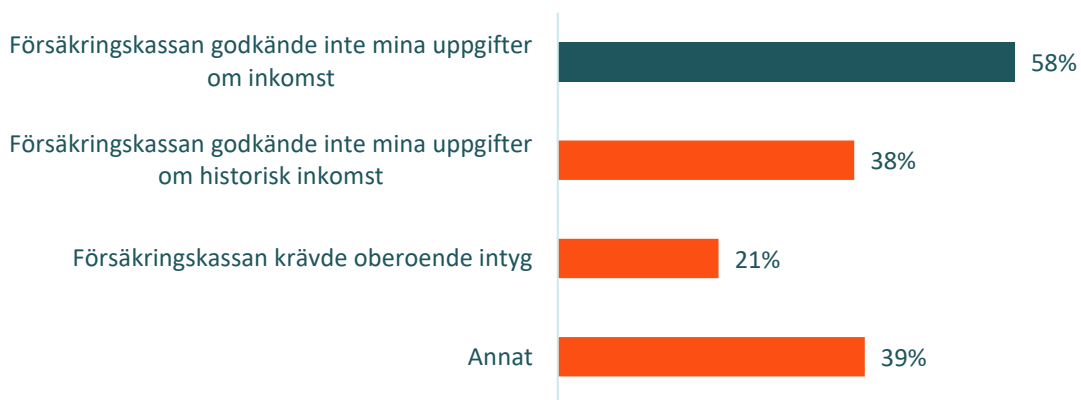
⁵ Företagarna, "#Föräldrafällan" (2015).

Skälen för varför företagarna har haft problem att få sin SGI fastställd har i huvudsak varit att Försäkringskassan inte godkänt företagarens uppgifter om inkomst. Var femte företagare uppger också att Försäkringskassan krävt oberoende intyg för att kunna fastställa företagarens SGI.

För företag med enskild firma används den historiska inkomsten för att bedöma den framtida inkomsten och fastställa SGI. Försäkringskassan utgår som regel från de tre senaste taxeringsåren. Då kan försäkringskassan komma att kräva information om exempelvis arbetsomfattning, arbetsuppgifter, fonderingar och skuldsättning.

”Försäkringskassan krävde olika intyg och det hela tog mycket lång tid. Det kändes som de aldrig hade träffat någon med enskild firma tidigare!”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Figur 5: Vilka problem har du haft med att få SGI fastställd?

Företagare uppger också att skälen för svårigheten att få sin SGI fastställd ofta beror på handläggarens kompetens. Vanligt förekommande är att handläggaren haft svårt att hantera företagare med enskild firma som inte haft fasta månadslöner utan en årslön. Eftersom det inte finns krav på extern revisor för majoriteten av dessa företag finns det som regel ingen som kan utfärda ett oberoende intyg – ett slags moment 22.

”Framtida inkomst är svåruppskattad... Jag har ej fast lön.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Under rubriken >>ANNAT<< döljer sig ett av företagares största utmaning kopplat till socialförsäkringssystemet – nämligen ett lågt uttag av lön. Somliga företagare, både med aktiebolag och med enskild firma, tar ut en liten eller ingen lön. Därmed får företagaren ingen eller låg sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Företagare med aktiebolag som inte tar ut lön från företaget utan endast utdelning leder till samma resultat.

”Det har valt väldigt mager ersättning när jag var mammaledig på grund av att företaget var i startfas med låg omsättning.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Lågt nyttjande av föräldrapenning

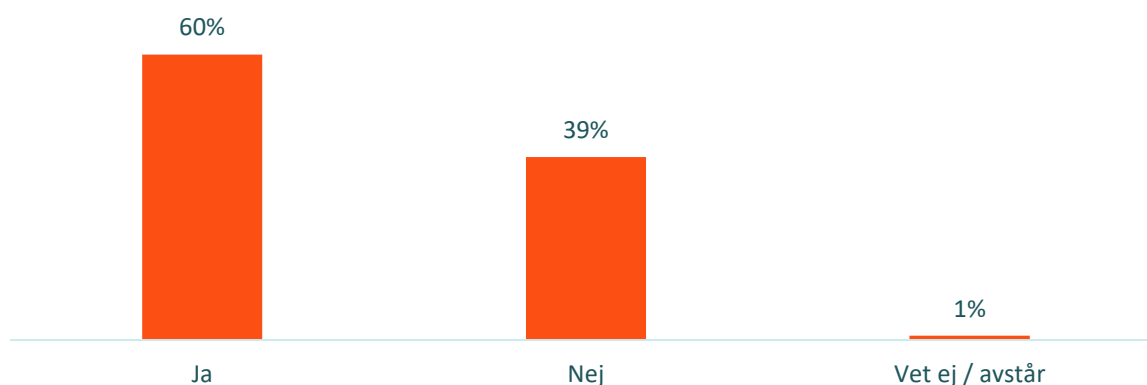
I Riksrevisionens rapport *Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare* framgår att företagare tar ut föräldrapenning i lägre utsträckning än anställda.⁶ I synnerhet gäller det män som driver företag där det är märkbart färre som tar ut minst en dags föräldrapenning. Företagare med enskild firma är de som i störst utsträckning inte tar ut en enda dags föräldrapenning. Företagare med enskild firma – som tar ut minst en dag föräldrapenning – tar ut något fler dagar i genomsnitt än företagare med aktiebolag. Det tyder på att företagare med enskild firma tillhör en mer utsatt grupp där det kan vara mycket svårt att ta ut ledighet.

Genomsnittligt antal uttagna nettodagar med föräldrapenning bland föräldrar som har tagit ut minst en dag under barnets tre första levnadsår (barn födda 2010–2012)

	Kvinnor		Män	
	Genomsnittligt antal uttagna nettodagar	Andel kvinnor som tagit ut minst en dags föräldrapenning	Genomsnittligt antal uttagna nettodagar	Andel män som tagit ut minst en dags föräldrapenning
Anställda	294	99%	91	86%
Eget aktiebolag	261	99%	73	73%
Enskild firma	278	96%	89	65%
Kombinatör	277	99%	93	83%

Figur 6: Tabell från Riksrevisionens rapport *Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare* (RIR 2018:1).

I Företagarnas undersökning är det betydligt fler företagare som inte har varit lediga med föräldrapenning. Hela två av fem företagare (39 procent) med småbarn har inte varit föräldralediga med sina barn.

Figur 7: Har du, de senaste fem åren, nyttjat föräldrapenning som företagare?
[Population: företagare som de senaste fem åren haft barn i småbarnsålder som kvalificerat dem för föräldrapenning]

⁶ Riksrevisionen, "Fastställande av föräldrapenning för egenföretagare" (RIR 2018:1).

Enligt utredningen Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101) avstår 14 procent av män med enskild firma, handelsbolag eller kommanditbolag att ta ut föräldrapenning. Bland kvinnor är det endast en procent.⁷

”Det är inte möjligt att uppfylla kraven som föräldraförsäkringen ställer och samtidigt driva företaget. Lösningen är att vara ledig utan ersättning och jobba som en idiot när tiden finns.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Att företagare tar ut färre dagar med föräldrapenning än anställda är ett mönster som också framkommer i exempelvis sjukförsäkringen. Företagare är inte mindre sjuka än anställda men de förhållanden som eget företagande innebär medför att de inte kan använda trygghetssystemet på samma vis som anställda har möjlighet att göra.

En kollega inom samma bransch fick ta mina uppdrag under tiden jag var föräldraledig.

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

⁷ Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101)

#Föräldrafällan kvarstår

I #Föräldrafällan 2015 framträdde en bild av hur företagare tvingades bryta mot föräldraförsäkringens regelverk. Precis som 2015 är principen för föräldraledighet självklar; då man arbetar utgår inte ersättning och vice versa. För företagare är det inte självklart hur det går att leva efter den principen. Även om företagaren lägger sitt företag vilande under en eller flera månader måste företagaren hålla viss kontakt med kunderna och vara beredd att utföra vissa arbetsuppgifter under tiden – annars finns kanske inget företag att komma tillbaka till.

Slutsatsen som Företagarna drog 2015 var att merparten av alla företagare tvingas bryta mot reglerna för att kunna förena företagande och föräldraskap, drivet av låga ersättningar och behovet av att hålla företaget levande under ledigheten. Trots att regeringen tillsatte en statlig utredning, delvis som ett resultat av Företagarnas rapport, har inga betydande förändringar gjorts.⁸

Under hösten 2018 tillsattes ytterligare en utredning med syfte att utreda ett antal frågor för att förbättra villkoren i socialförsäkringssystemen för företagare och för att främja ett tryggare företagande.⁹

”Har haft med mig alla tre söner på jobbet så länge det var möjligt rent praktiskt. Då ej varit föräldraledig.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Ersättningssystemet – fortfarande en av bovarna

Normalt är den normala arbetstiden i Sverige 40 timmar per vecka fördelat på fem arbetsdagar. Övrig tid är som regel ledig tid. I praktiken borde företagare kunna driva sina företag under denna lediga tid – främst under helger. I verkligheten förhindrar ersättningssystemet detta. Föräldrapenning beräknas på sju veckodagar och inte på fem arbetsdagar som övriga socialförsäkringen. För att få ut full föräldrapenning måste den försäkrade ta ut föräldrapenning sju dagar i veckan. Därmed innebär helgarbete ett brott mot reglerna för föräldrapenning.

För flera grupper användes sjudagarsmodellen som ett sätt att förlänga föräldraledigheten genom att ta ut färre antal dagar per vecka än den lediga tiden. De som exempelvis endast tar ut fem dagar per vecka (och därmed får sänkt inkomst) kan förlänga sin totala föräldraledighet med två sjundedelar. För två föräldrar innebär det att fjorton månaders föräldrapenning kan utsträckas till att motsvara 18 månaders ledighet med en lägre ersättning.

”Betala ut klumpsumma så att föräldrar själv kan disponera oberoende av tid och tidsrapportering.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

⁸ Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101)

⁹ Ett tryggare företagande i ett förändrat arbetsliv – för tillväxt och innovation (Dir: 2018:54)

För företagare som inte vill lägga ner sina företag är detta i de flesta fall en nödvändighet. De innebär också en dramatiskt sänkt föräldrapenning.

$$\text{Föräldrapenning fem dagar/vecka} = \text{Lön} \times 0,97 \times 80 \% \times 5/7 = 55 \%$$

En politiskt bestämd
omräkningsfaktor
som gäller i alla
socialförsäkringar

Ersättningsnivån
i föräldrapenningen
(upp till taket)

Som visades ovan tillhör många företagare de med lägst sjukpenninggrundande inkomst. Att ta ut full föräldrapenning är därför ofta en nödvändighet för att få ekonomin att gå ihop. Därmed tvingas företagaren välja mellan sitt företag och sin familj. Det är naturligtvis orimligt att utsätta människor för den typen av val.

”Betala ersättningen till bolaget när jag som företagare är ledig. Ingen anställd vill jobba för min lön så jag har inte kunnat ha en ersättare.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

En invändning mot detta resonemang har varit att företagaren skulle kunna ta ut motsvarande lön från företaget istället. Det är till viss del riktigt men bortser då från att en stor del av företagares tid inte är omsättningsbar i fakturerbara leveranser. Vid sidan av de direkt intäktsskapande verksamheterna måste företagaren upprätthålla sådant som kundkontakter, sköta administration och kontakt med leverantörer etc. En undersökning från Företagarna (2017) visar att företagare lägger i genomsnitt 10 timmar per vecka på administration.¹⁰

¹⁰ Företagarna (2017).

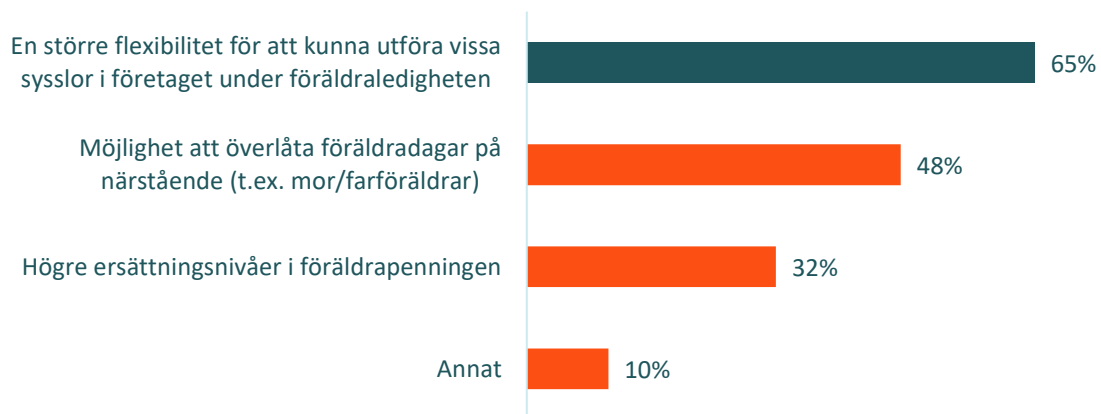
Ökad flexibilitet behövs

Företagare måste lägga mycket tid på administration och ofakturerbara arbetsuppgifter. En fjärdedel av en normal arbetsvecka läggs på administration.¹¹ Samtidigt tillhör många Företagare de med lägst sjukpenninggrundande inkomst vilket innebär att de måste ta ut full föräldrapenning för att ha råd att vara hemma med sina barn. Regelverket är helt enkelt för strikt.

För att råda bot på detta efterfrågar företagare en ökad flexibilitet i regelverket. Två av tre företagare (65 procent) som de senaste fem åren haft barn i småbarnsålder som kvalificerat dem för föräldrapenning efterfrågar större flexibilitet för att kunna utföra vissa sysslor i företaget under föräldraledigheten. Med ett mer tillåtande och formaliserat regelverk skulle inte företagare tvingas bryta mot reglerna, eller välja mellan sin familj och sitt företag.

”Tror frågan inte är att öka möjligheten att vara ledig utan öka förståelsen för att man måste kunna kombinera.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Figur 8: Vilka av följande förslag bedömer du skulle underlätta för företagare som föräldrar?

Möjligheten att föra över föräldrapenning till sambo är idag inte möjligt. Från 1 juli 2019 ändras regelverket så att en förälders sambo likställs med en förälder vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenningförmåner utan krav på att föräldern och sambon ska ha varit gifta med varandra eller ska ha eller ha haft barn tillsammans. Sambo ska ha rätt till föräldraledighet från arbetet utan krav på tidigare äktenskap eller gemensamma barn.¹² Det är en välkommen ändring men är inte tillräcklig enligt företagare själva.

”Det skulle vara toppen om man kunde låta någon annan ta föräldradagarna och man kunde låta dem ta hand om barnet det första året, man kan ju inte bara slå igen i ett år utan måste se till att serva kunderna annars har man ju inga kunder kvar.”

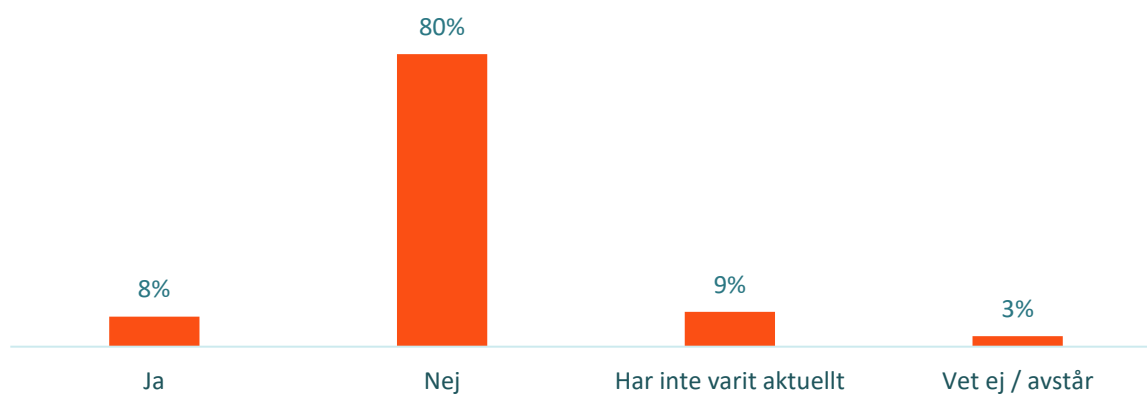
Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

¹¹ Företagarna (2017).

¹² Prop. 2017/18:276.

Att få livspusslet att gå ihop kan vara särskilt svårt för företagare med familj. Att ha med sig barnet till arbetet på företaget kan fungera i somliga fall, men inte alla. Hälften av företagare (48 procent) med småbarn efterfrågar möjlighet att föra över föräldradagar på närstående, exempelvis mor/farföräldrar.

Kommuner har ingen skyldighet att tillhandahålla förskoleplats för barn under 1 år.¹³ Under dessa första månader kan möjligheten att föra över föräldrapenningdagar vara avgörande. Åtta procent uppger att de haft problem med förskoleplats eller tid som barnet tillåts vara på förskola när hen är företagare.

Figur 9: Har du haft problem med förskoleplats eller tid som barnet tillåts vara på förskola när du är företagare?

”Ökade rutavdrag för barnpassning.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Även om det skiljer sig åt mellan kommuner är huvudregeln enligt skollagen att barn vars föräldrar är föräldralediga med ett annat barn ska erbjudas förskola från och med ett års ålder under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan.¹⁴ För de enskilda företagande föräldrarna är detta givetvis en stor utmaning när det samtidigt inte går att överlåta föräldradagar på närstående.

”Slopa 15 timmars regeln för äldre barnet på förskolan i vår kommun som gör att det är extra svårt att arbeta extra timmar som företagare under spädbarnstiden.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Utredningen om Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101) innehöll ett förslag om att en förälder skulle kunna överlåta en del av sin rätt till föräldrapenning till en person som inte är barnets förälder eller likställd med en förälder. Överlåtelsen skulle få göras till en person som är försäkrad för föräldrapenning om högst 60 dagar för varje barn.¹⁵

¹³ Skollagen, 8 kap. 7 §.

¹⁴ Skollagen, 8 kap. 6 §.

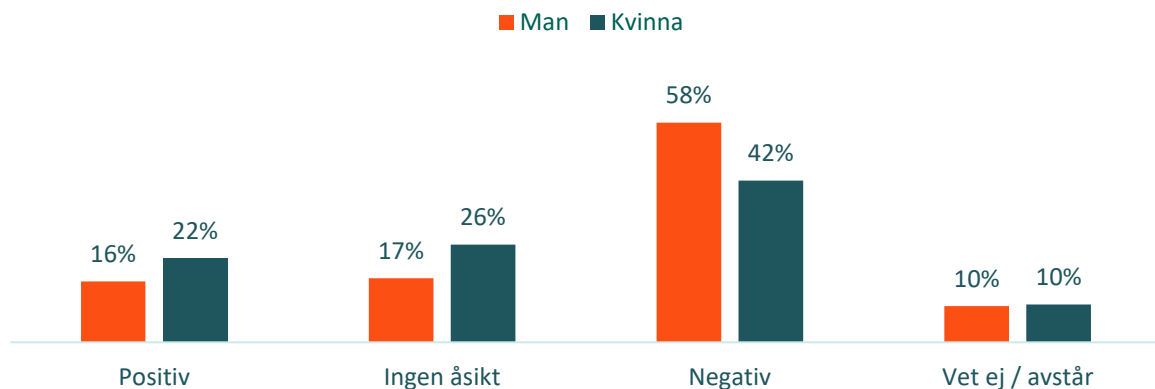
¹⁵ Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101)

Reserverade dagar

I den senaste utredningen om föräldraförsäkringen i Sverige, *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen* (SOU 2017:101), föreslår utredningen att utöka antalet reserverade dagar med föräldrapenning till 151 från dagens 90.¹⁶ Flera partier har också uttryckt en önskan om att utöka antalet reserverade dagar med föräldrapenning.

Föräldraförsäkringens utformning gör det svårt för såväl män som kvinnor som driver företag att fullt ut utnyttja föräldrapenningen. En minskad flexibilitet i försäkringen kommer inte att bidra till att fler kvinnor startar företag. Redan idag avskräcker socialförsäkringssystemet – inte minst föräldraförsäkringen – kvinnor i yngre ålder från att starta företag. De kvinnor som driver egna företag är föräldralediga i lägre utsträckning än anställda.

Färre än var femte företagare (18 procent) tycker att antalet reserverade dagar med föräldrapenning bör öka. Företagande kvinnor är mer positiva till fler reserverade dagar (22 procent) än företagande män (16 procent). Över hälften (53 procent) av företagarna är negativa till fler reserverade dagar.

Figur 10: Flera partier har föreslagit att antalet reserverade dagar med föräldrapenning till vardera föräldern ska utökas, dvs fler så kallade pappamånader. Vad tycker du om förslaget?

Under sommaren 2018 presenterade Försäkringskassan ett svar på regeringsuppdrag med rapporten *Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2018*.¹⁷ Den visade bland annat att även om pappor tar ut en allt större del av föräldrapenningdagarna ökar kvinnors obetalda ledighet. Reserverade dagar leder alltså inte alltid till önskade effekter.

Ett trygghetssystem som inte möjliggör för de som finansierar det att också ta del av det, riskerar att samma individer tappar förtroende för det samma. Att vara föräldraledig som företagare är till naturen svårt. En ytterligare reservering av föräldrapenningen skulle försvåra ytterligare. Det riskerar att leda till att obetald ledighet hos den andra föräldern ökar, vilket varit fallet med den tredje reserverade månaden i föräldraförsäkringen.

¹⁶ Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101).

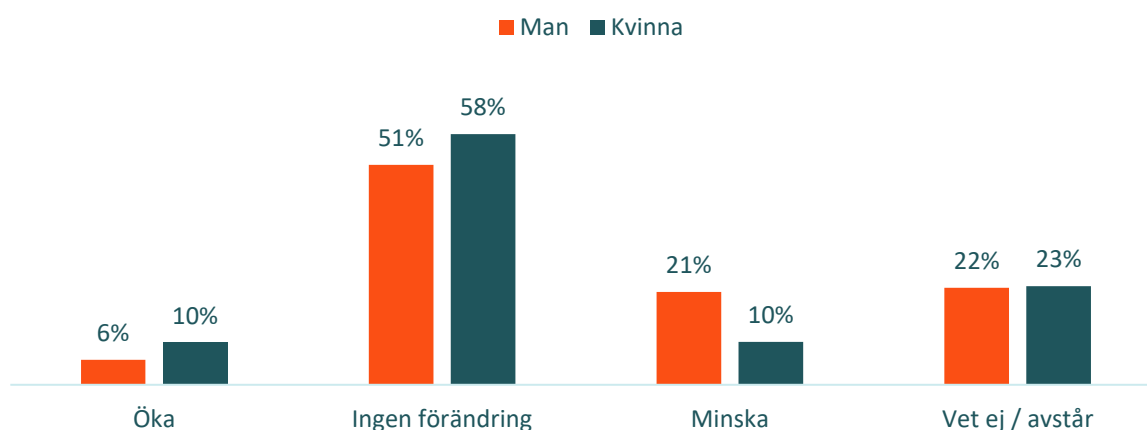
¹⁷ Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2018.

Familjevecka – behövs mer ledighet?

Strax innan valet, i augusti 2018, presenterade Socialdemokraterna sitt vallöfte om familjevecka – en veckas extra ledighet per år för föräldrar med barn mellan 4 till 16 år. Förslaget berör ca 900 000 hushåll. Argumentet som framfördes var att många föräldrar inte har råd att vara lediga när barnen har lov eller studiedag. Det påpekades särskilt under lanseringen av förslaget att ”många yrkesgrupper inte har möjligt att ta med sig barnen till jobbet, som metallarbetare och undersköterskor.”¹⁸

I den överenskommelse som tecknats mellan Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna har antalet dagar inledningsvis minskats till tre, men ska uppgå till fem dagar så småningom. Exakt vilken ersättningsnivå och exakt hur socialförsäkringssystemet skulle påverkas är ännu oklart.

Endast sju procent av företagare tycker att antalet föräldraledighetsdagar bör öka. Bland manliga företagare anser sex procent att antalet bör öka, jämfört med tio procent bland kvinnliga företagare. Kvinnliga företagare är också mer kritiska till att minska antalet dagar med föräldrapenning. Tydligt är att majoriteten av företagare ändå anser att den generösa föräldraförsäkringen bör kvarstå.

Figur 11: Föräldrapenningen gör det möjligt att vara ledig från jobbet i upp till 480 dagar eller 16 månader efter barnets födsel. Anser du att antalet föräldraledighetsdagar bör öka eller minska?

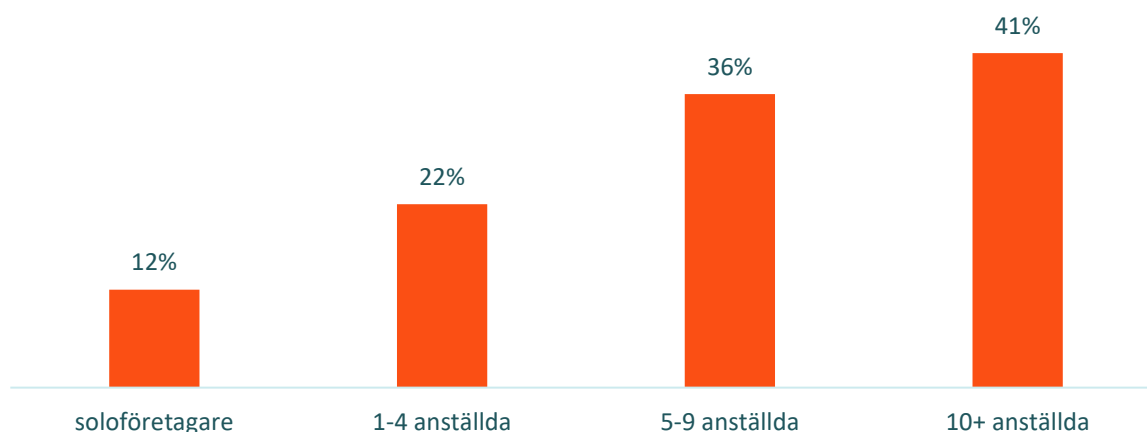
Även om det kan vara svårt för företagare att nyttja föräldraförsäkringen finns det en önskan om att kunna göra det. Drömmen om att vara föräldraledig övervinner den praktiska svårigheten. Någon gång hoppas företagaren själv på att kunna vara ledig med sitt barn.

”Problemet är ju att en småföretagare inte, i den utsträckning som en anställd, kan ta ledigt hur som helst.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Särskilt kritiska till den generösa föräldraförsäkringen är företagare med flera anställda. Bland företag med över 10 anställda anser två av fem företagare att antalet dagar i föräldraförsäkringen bör minska.

¹⁸ Svd, ”S nya vallöfte: Vill införa ”familjevecka”, 2018-08-28.

Figur 12: Föräldrapenningen gör det möjligt att vara ledig från jobbet i upp till 480 dagar eller 16 månader efter barnets födsel. Anser du att antalet föräldraledighetsdagar bör öka eller minska? Svar = minska

Företagare har två skilda perspektiv: å ena sidan är de själva försäkrade i socialförsäkringssystemet och vill att det ska fungera även för dem. Å andra sidan är de arbetsgivare som också ska driva en verksamhet och leda och fördela arbete. En generös föräldraförsäkring i det senare perspektivet kan i det avseendet givetvis vara problematiskt.

Familjeveckan missgynnar företagare i båda perspektiven. För företagare som redan i dag har svårt att nyttja föräldraförsäkringen är familjeveckan ytterligare dagar de inte kan nyttja trots att de finansierar socialförsäkringen som alla andra som arbetar. För företagare med anställda innebär familjeveckan dessutom ytterligare ledighet bland personal som måste hanteras med vikarier och produktionsbortfall som resultat.

Enligt Socialdemokraterna beräknades familjeveckan kosta 5,4 miljarder kronor för staten att införa.¹⁹ Andra organisationer menade att kostnaden skulle bli betydligt högre. Svenskt Näringsliv beräknar den samhällsekonomiska kostnaden för förslaget till 32,9 miljarder kronor.²⁰ Landets arbetsgivare får följaktligen stå för mellanskillnaden i form av minskad produktion etc.

¹⁹ Socialdemokraterna.se

²⁰ PM Ärende: Beräkning av samhällsekonomiska effekter av förslag om ledig vecka för föräldrar till barn mellan 4 och 16, (2018).

Är Opt-out en lösning?

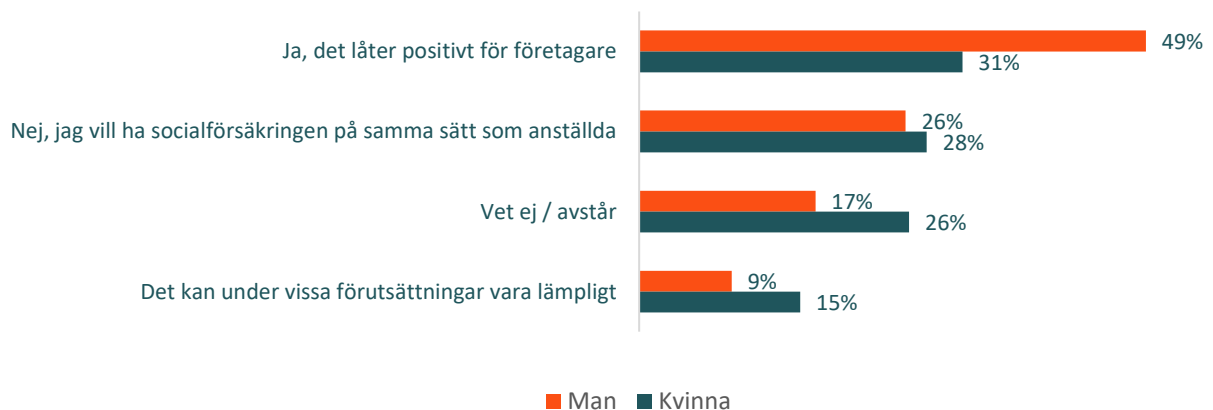
Hela två av fem företagare (39 procent) med småbarn har inte varit föräldralediga med sina barn. Företagare uppger att de har svårt att få sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) fastställd. Föräldraförsäkringen brister också i flexibilitet. I värsta fall tvingas företagare att välja mellan sin familj och sitt företag. Kontentan är att föräldraförsäkringen är synnerligen dåligt anpassad för företagares verklighet.

Trots att föräldraförsäkringen och övriga socialförsäkringssystemet för företagare varit en utåt sätt angelägen fråga för regeringen under föregående mandatperiod har inget ännu hänt. Faktum är att flera andra delar av socialförsäkringen är illa anpassade efter företagets verklighet. Precis som i föräldraförsäkringen är sjukförsäkringen svår för företagare att nyttja.²¹

”Jag försörjde mig på upparbetat kapital istället för att vara sjukskriven.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

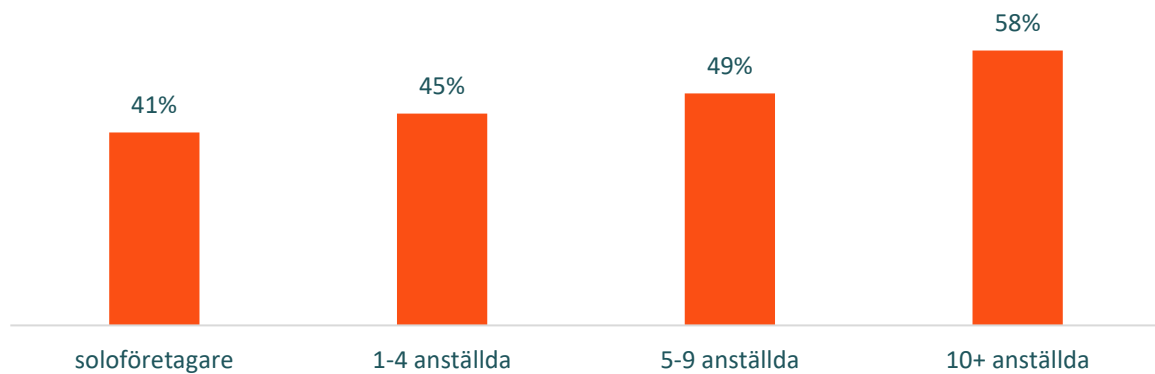
En möjlighet för företagare att kunna känna en trygghet trots att det offentliga systemet inte erbjuder dem trygghet kan vara en privat lösning. Eftersom det kan vara svårt för företagare till sin natur att nyttja socialförsäkringssystemet kan en tanke vara att företagare själva ska ha möjlighet att ta ansvar för sin sociala trygghet. Det skulle kunna göras på olika sätt, men ett förslag är att ge företag möjlighet att själva bygga upp buffertar i sina företag. I gengäld skulle företagarna minska, eller helt slopa, att betala in egenavgifter/sociala avgifter för sig själva.

Figur 12: Det är svårt för företagare att nyttja socialförsäkringssystemet. En tanke är att företagare själva ska ha möjlighet att ta ansvar för sin sociala trygghet. Det kan göras genom att bygga upp buffertar i sina egna företag. I gengäld skulle de minska, eller helt slopa att betala in, egenavgifter/arbetsgivaravgifter. Vad tycker du om detta förslag?

I Företagarnas undersökning uppger över hälften (54 procent) att de är positiva till att ta ett större ansvar för sin sociala trygghet mot att i gengäld betala lägre sociala avgifter. Fyra av tio (43 procent) företagare anser att ett sådant förslag låter positivt för företagare och elva procent uppger att det kan vara lämpligt under vissa förutsättningar. Manliga företagare är mer positiva till förslaget än kvinnliga. Hälften (49 procent) av männen tycker att förslaget är positivt medan en tredjedel av kvinnliga företagare uppger att förslaget låter positivt.

²¹ Kommande rapport från Företagarna, 2019.

Figur 13: Det är svårt för företagare att nyttja socialförsäkringssystemet. En tanke är att företagare själva ska ha möjlighet att ta ansvar för sin sociala trygghet. Det kan göras genom att bygga upp buffertar i sina egna företag. I gengäld skulle de minska, eller helt slopa att betala in, egenavgifter/arbetsgivaravgifter. Vad tycker du om detta förslag? Svar = Ja, det låter positivt för företagare

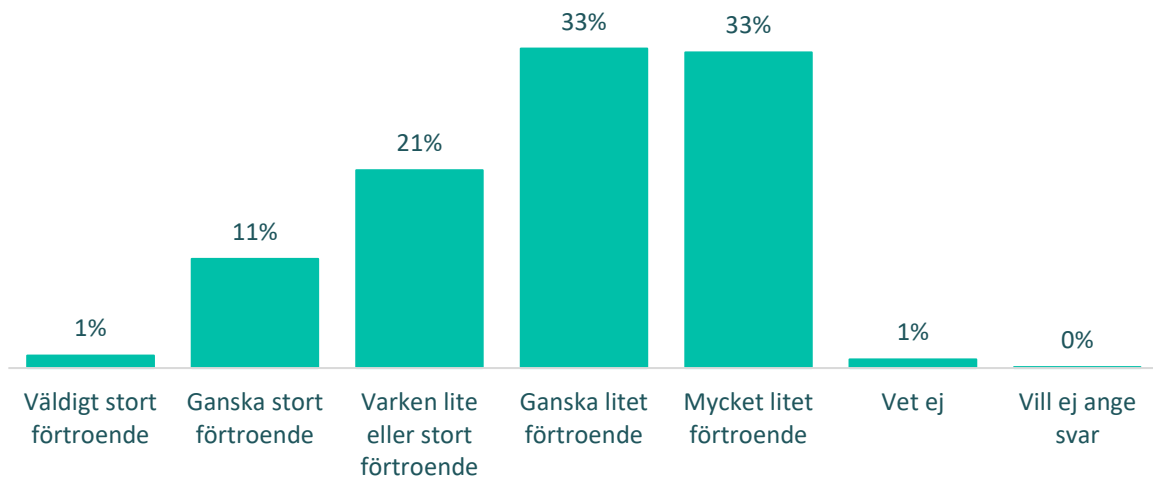
Även företagets storlek påverkar företagarens benägenhet att själv överta risk från försäkringen. Bland soloföretagare svarar fyra av tio (41 procent) att förslaget låter positivt. Andelen som upplever förslaget som positivt ökar därefter i takt med antalet anställda. Bland företag med över 10 anställda uppger 58 procent att förslaget låter positivt. Antagligen beror detta på att större företag har bättre finansiella möjligheter än mindre företagare.

”Som småföretagare går det inte att fullt ut nyttja förmåner likt de anställda har möjlighet till. Ska företaget med anställda finnas kvar måste företagsledaren fullt ut driva verksamheten. Jag skulle kunna dra ner på verksamheten och bli ensamföretagare. Då skulle möjligheten till att vara ledig bli betydligt mycket enklare.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Var fjärde företagare (26 procent) vill hellre omfattas av socialförsäkringen på samma sätt som anställda utan att bygga upp egna buffertar. Huruvida detta är en stor andel eller ej kan givetvis diskuteras. I en undersökning från som Novus genomfört på uppdrag av Företagarnas 2017 framgick att 66 procent av Sveriges företagare saknade förtroende för skattesystemet.²²

²² Företagarna/Novus, (2017). 3 000 intervjuer med företagare med 1-49 anställda, samtliga branscher förutom jordbruk, skogsbruk & fiske: totalt: 473 000 företag.

Figur 14: Hur stort förtroende har du för skattepolitiken alltså att dina skattepengar används effektivt och till rätt saker?

Det har naturligtvis kommit likande *opt out*-förslag tidigare där företagare helt kan slippa de offentliga trygghetssystemen och istället ha ansvar för att lösa sitt eget försäkringsskydd. Invändningar mot dessa försäkringar har varit flerfaldiga.

Individuellt ansvar för sin sociala trygghet skulle med nödvändighet leda till diversifierade försäkringspremier. Företag som är konjunkturberoende eller individer med större risk för sjukdom – eller i detta fall – föräldraskap, skulle få högre premier eller helt nekas försäkring. Just föräldraskap är som regel inte slumpmässig och därmed svår att teckna försäkring för.

”Båda alternativen borde finnas, att man som företagare ska kunna välja.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Att teckna rätt försäkring skulle sannolikt ställa höga krav på den enskilde företagaren. Erfarenheter av t.ex. pensionssparande eller den oro som många känner inför att lösa sakförsäkringar visar att det är svåra frågor, som lätt sätts på undantag i det lilla företaget.

Andra invändningar har varit att risken för osund konkurrens i somliga branscher skulle öka genom att företag kan använda underentreprenörer som sätter det sociala skyddet för sig själva på undantag för att kunna konkurrera med lägre priser.

Det saknas följaktligen inte skäl för att företagare istället bör omfattas av ett generellt och generöst system. Idén om att låta företagare välja bort det offentliga systemet till förmån för ett privat system bör inte avfärdas. Utöver att tilltron till systemet är mycket lågt bland företagare är också företagare idag överbeskattade genom de sociala avgifterna i arbetsgivaravgiften som de inte kan nyttja på samma sätt som anställda.

”Låt mig fondera pengar som jag sedan kan använda vid föräldraledighet.”

Citat från fritextsvar i Företagarnas panel

Utöver ovanstående invändningar mot privata försäkringslösningar finns naturligtvis också argumentet att privata parallella trygghetssystem urholkar förtroendet för de offentliga socialförsäkringarna. Det höga uttaget av försäkringspremier i den offentliga försäkringen motiveras ofta med att det är en solidarisk finansiering och att den beräknas lika på hela kollektivet. Med detta argument är det i längden svårmotiverat att överbeskatta en grupp, i synnerhet då det är denna grupp som skapar arbetstillfällen för andra. Idag betalar företagare in till en försäkring som de inte kan nyttja. Därmed

förloras också försäkringsmässigheten i trygghetssystemen. Premien är idag alltför hög eftersom företagare underutnyttjar föräldraförsäkringen. Lägre sociala avgifter för företagare skulle kunna möjliggöra just de buffertar som är nödvändiga för att klara konjunktursvängningar eller produktionsbortfall på grund av sjukdom eller föräldraledighet.

Även om det är sannolikt, finns det inte krav att de privata buffertarna ska vara kopplade till en försäkring likt pensionsförsäkringar eller sakförsäkringar. Det kan röra sig om rena fonderade medel eller direktavsättningar likt direktpension.

Värt att påpeka är att ett kompromissförslag skulle kunna vara en kombination av offentlig och privat försäkring med arbetslöshetsförsäkringen som förebild. Den inbegriper ett offentligfinansierat grundskydd kombinerat med privatfinansierad försäkring för högre ersättning.

En modell som amerikanska *Affordable Care Act*, informellt kallad *Obamacare*, som gör försäkringen obligatorisk och erbjuder offentligt ekonomiskt stöd till mindre bemedlade kan vara värt att ta inspiration ifrån. Hollands reformering av sjukförsäkringen – där individer tillåts välja försäkringsbolag med offentliga medel kan också utgöra inspiration, även om detta system inte är utan brister.

Analys

Sjukpenninggrundande inkomst

Som visats ovan består de grundläggande problemen med dagens utformning av föräldraförsäkringen i tre huvudsakliga delar. Den första utmaningen består i svårigheten att få en fastställd korrekt sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Företagare tvingas ofta att diskutera med Försäkringskassan för att få en SGI fastställd och får då ofta en SGI på låg nivå.

Försäkringskassan bör stärka handläggares kompetens

Försäkringskassan bör därför inledningsvis utveckla ansvariga handläggares kompetens för att göra rättvisande bedömningar av företagares SGI. Även om färre företagare har problem att få sin SGI fastställd idag jämfört med föräldrafällan 2015 är 25 procent en alltför stor andel.

Ett gemensamt inkomstunderlag baserat på historiska inkomster (EGI) bör införas

Ifrågasättanden och bristande förståelse för svaren leder även till att det kan ta lång tid att få SGI fastställd, vilket kan innebära att företagare inte kan få ersättning då föräldraledigheten börjar och dessutom tvingas leva med osäkerhet kring hur stor den faktiska ersättningen kommer att bli. Regeringen bör därför gå vidare med den parlamentariska socialförsäkringsutredningens förslag om ett gemensamt inkomstunderlag baseras på historiska inkomster. Användandet av faktiska inkomster som underlag har flera fördelar, bland annat förbättrad förutsebarhet för den försäkrade.

Bristande flexibilitet

Den andra utmaningen med dagens föräldraförsäkring är bristen på flexibilitet. Till viss del omfattar detta de sju veckodagar som föräldraförsäkringen baseras på istället för fem arbetsdagar. Problemet är mer omfattande än så. Många företagare vill kunna föra över föräldrapenningdagar till andra närstående så som mor- och farföräldrar. Att föräldraförsäkringen räknas på sju veckodagar istället för fem arbetsdagar innebär ofta en ytterligare lägre ersättning för företagare som vill hålla liv i sina företag och begränsar samtidigt flexibiliteten för företagande föräldrar.

Gör det möjligt att överlåta föräldradagar på närstående

För många företagare skulle det vara en viktig reform att kunna avstå en viss andel av sina föräldradagar till andra närstående än den andra föräldern, som exempelvis till barnets mor--- eller farföräldrar, syskon eller annan närstående. Det motsvarar den möjlighet som finns idag att avstå dagar för vård av sjukt barn (VAB).

Räkna föräldrapenning på fem arbetsdagar, inte på sju veckodagar

En beräkning av föräldrapenning på femdagarsvecka skulle innebära att företagares otrygghet minskade och att företagande föräldrar i större utsträckning verkligen skulle kunna känna frihet att ta ut föräldrapenning under veckodagarna i förvissning om att de inte bryter mot regelverket då det utför vissa arbetsuppgifter under helgerna. En sådan förändring skulle även ha en positiv bieffekt för företagare som också är arbetsgivare, då den skulle minska incitamenten att förlänga föräldraledigheten dramatiskt genom att avstå från att ta ut ersättning vissa dagar och föräldraledigheten skulle kunna bli mer koncentrerad, vilket skulle underlätta företagets planering och möjlighet att utvecklas.

Företagandets förutsättningar

Det tredje problemet med dagens föräldraförsäkring utgör också själva kärnan i företagares svårigheter att nyttja socialförsäkringar: företagandets förutsättningar. En företagare är aldrig helt ledig från sitt företag. Vid längre ledighet finns i värsta fall inget företag att återvända till.

Tillåt företagare att driva företag under föräldraledighet

För de flesta företagare är det inget alternativ att helt lägga ner företaget under föräldraledigheten. Idag löser många situationen genom att jobba, trots att man uppbär föräldrapenning. Det är osannolikt att den situationen kommer att förändras. I alla företag inträffar händelser som påverkar planeringen på kort sikt och som kanske kräver att företagaren går in och jobbar några få timmar då och då. Istället för att skuldbelägga företagande föräldrar genom att förbjuda dem att göra också nödvändiga åtgärder bör regelverket därför ses över, så att begränsade aktiviteter i företaget är tillåtna också under föräldraledighet. I den mån det behövs begränsningar, utöver de naturliga gränser för verksamheten som sätts genom föräldraskapet, kan det handla om ersättningsbar tid, intäkter eller utbetald lön.

Dags att börja fundera över ett alternativt privat trygghetssystem

Den grundläggande svårigheten att socialförsäkringar i allmänhet och föräldraförsäkringen i synnerhet inte är tillgängliga för företagare på samma sätt som anställda kräver att vi lyfter blicken. Flera socialförsäkringar så som a-kassan, pension och till viss del föräldraförsäkring utgörs idag av privat-offentlig samverkan. Detta har varit nödvändigt eftersom systemen krackelerar och tilltron till dem sjunker.

Ett alternativ är ett trygghetssystem bestående av privat-offentlig samverkan så som a-kassan. Ett annat alternativ är helt privata försäkringslösningar. Detta finns delvis redan genom exempelvis föräldrapenningtillägget som LO-medlemmar omfattas av. Argumentet att hålla ihop socialförsäkringen som ett kollektiv med en generös offentlig försäkring har därmed redan förpassats av arbetarrörelsen.

Att företagare måste tänka på sin egen sociala trygghet utanför det offentliga systemet står klart. Låga pensioner, lågt uttag av föräldrapenning och lågt nyttjande av den offentliga sjukförsäkringen visar på utmaningarna. Det rör sig sammantaget om en halv miljon av samhällets mest utsatta i förhållande till de offentligfinansierade trygghetssystemen.

Slopa Familjeveckan!

Att som regeringen, Liberalerna och Centerpartiet föreslå ytterligare ledighet i form av familjeveckan är i det närmsta en förolämpning mot Sveriges företagare som redan i dag klart underutnyttjar föräldraförsäkringen.

För företagare som redan i dag har svårt att nyttja föräldraförsäkringen är familjeveckan ytterligare dagar de inte kan nyttja trots att de finansierar socialförsäkringen som alla andra som arbetar. För företagare med anställda är familjeveckan dessutom ytterligare ledighet bland personal som måste hanteras. Dessutom är det kostsamt för företag att tappa i produktivitet.